

בהק"ה וצא.

שואלת הגמרא מאי המלך בקונך וצא מה הכוונה תמלך כאלו תבקש רשות מהקב"ה ורק כך תצא לדרך, אומרת הגמרא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך מה הכוונה המלך בקונך וצא, הכוונה שיאמר תפלת הדרך.

שואל כאן כבר הצל"ח וכי ע"ז שהוא יאמר תפלת הדרך זה נקרא המלך בקונך, זה נקרא נטילת רשות מן הקב"ה וכי איך הוא ידע אם הקב"ה באמת כן נותן לו רשות או שהוא לא נותן לו רשותו הרי זו היא נקראת תפלת הדרך ולא המלך בקונך, אומר הצל"ח שהכוונה כאן כמו שר' חנינא בן דוסא אמר שכשתפלתו שגורה בפיו אז הוא יודע שתפלתו נתקבלה משא"כ כשתפלתו לא שגורה בפיו אז הוא לא יודע אם תפלתו נתקבלה, על כן אומר כאן הצל"ח זו היא הכוונה כאן שאליהו הנביא אמר לו לרב יהודה שאתה ג"כ ראוי לכך שע"ז שתתפלל תפלת הדרך ותראה אם תפלתך שגורה בפיו תצא לדרך שאז הכוונה שתפלתך מקובלת וכאלו יש לך רשות באמת לצאת לדרך, משא"כ אם תפלתך לא תהיה שגורה בפיו אז באמת אל תצא לדרך, זה מה שאליהו כאן בא לומר לו לרב יהודה הוא בא לחדש לו שהוא באמת ראוי לכך שהוא באמת ג"כ נמצא בדרגה הזאת שאם תפלתו תהיה שגורה בפיו זה נקרא באמת שתפלתו מקובלת ועל כן הוא יכול לצאת לדרך.

עוד אומרת הגמרא ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך שכל אדם צריך כשהוא יוצא לדרך הוא צריך להתפלל תפלת הדרך, וזה מה שבאמת הצל"ח אומר שכל אדם צריך להתפלל תפלת הדרך אבל אליהו הנביא בא לחדש לו לרב יהודה שהוא יכול גם לדעת ע"י תפלת הדרך אם לצאת או לא לצאת.

שואלת הגמרא מאי תפלת הדרך מה הכוונה תפלת הדרך מהו הנוסח של תפלת הדרך, אומרת הגמרא יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום הגמרא עכשיו נקטה שתפלת הדרך צריך להאמר בלשון יחיד ועל כן הגמרא אומרת שתוליכני לשלום, ודווקא לשלום בלמ"ד שכידוע תפלה לאדם חי כשמברכים אותו צריך לברך אותו עם למ"ד לשלום, ורק לנפטר אומרים תנוח בשלום, על כן הנוסח כאן שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך, כאן לפני ותצילני מכך וכו' מוסיף הביאור הגר"א ותחזיריני לביתי לשלום שכאן צריך לומר ותחזיריני לביתי, וכידוע נפסק שאם האדם מתכוון לחזור באותו היום הוא באמת מכניס כאן את המילים ותחזיריני לביתי לשלום, ותשלח ברכה במעשי ידי בביאור הגר"א כאן המילים האלה ותשלח ברכה במעשה ידי כותב הגר"א שהתיבות האלה מחוקים, כנראה בגלל שזה לא שייך לתפלת הדרך שזוהי ברכה צדדית שלא נוגע לסכנות הדרך, וכמו כן ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי והביאור הגר"א כאן מוסיף כי אתה שומע תפילת כל פה, ברוך אתה ה' שומע תפלה, זוהי תפלת הדרך, בלשון יחיד.

אומרת הגמרא אמר אביי לעולם

- דף ל' ע"א

לישתף אינש נפשיה בהרי צבורא האדם צריך תמיד לשתף

את עצמו ביחד עם הצבור, לא להתפלל על עצמו בלשון יחיד אלא להתפלל בלשון רבים, ועל זה אומרת הגמרא היכי נימא, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו' בלשון רבים כיון שהוא צריך לשתף את עצמו ביחד עם הצבור, וזהו כאן הלשון של רש"י, רש"י אומר לשתף אינש אומר רש"י אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת כיון שהוא כולל את הצבור ביחד.

מסביר כאן הצל"ח מדוע רש"י נקט את הלשון אל יתפלל תפלה קצרה, הרי כאן מדובר על תפלת הדרך מדוע רש"י נוקט כאן בלשונו אל יתפלל תפלה קצרה, מסביר כאן הצל"ח שהרי לכאורה היה קשה הרי אנחנו רואים בתפלתו קצרות הקודמות שכולם מדובר שם בלשון רבים, מדוע באמת כאן היה הו"א בגמרא שהתפלה היא בלשון יחיד, מסביר הצל"ח שכל התפלות הקודמות מדובר שהאדם נמצא במקום גדודי חיה ולסטים או במקום סכנה על כן פשוט שהאדם צריך לחפש זכויות כדי להנצל מן הסכנה שאז השטן מקטרג, ועל כן הוא צריך למצוא זכויות ולשתף את עצמו בהדי צבורא, משא"כ כאן שהאדם מתפלל תפלת הדרך ג"כ כשהוא הולך בדרך רגילה מחוץ לעיר על אף שלא ידוע שם סכנה מיוחדת היה כאן הו"א בגמרא שכאן הוא כבר לא צריך להתפלל בלשון רבים הוא לא צריך לחפש זכויות מיוחדות אלא יכול להתפלל ג"כ בלשון יחיד, על זה בא אביי ואומר לעולם לישתף אינש בהדי צבורא, וזה הכוונה כל תפלה קצרה שלא תהיה בין אם זה במקום סכנה ממש בין אם זה לא במקום סכנה אבל עכ"פ זוהי תפלה קצרה כיון שהאדם נמצא בדרך זה כבר מספיק סיבה שהוא צריך לחפש זכויות ולשתף את עצמו ביחד עם הצבור, א"כ זהו כאן הדיוק ברש"י שאביי לא התכוון דווקא לתפלת הדרך, הוא אמר אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד שכל תפלה קצרה שהיא צריך תמיד להתפלל בלשון רבים ולשתף את עצמו ביחד עם הצבור.

עוד מוסיף כאן הצל"ח, לפי מה שהצל"ח ביאר קודם שכל מה שאליהו הנביא אמר לו לרב יהודה אחיו של רב סלא חסידא שיתפלל תפלת הדרך הכוונה שהוא במדרגה הזאת שהוא יכול לדעת ע"י תפלת הדרך אם לצאת לדרך או לא לצאת לדרך, א"כ אומר הצל"ח האדם כזה שהוא ע"י תפלתו רוצה לדעת אם תפלתו שגורה בפיו או לא הוא צריך דווקא להתפלל בלשון יחיד, מדוע שהרי אם הוא יתפלל בלשון רבים א"כ יתכן שתפלתו לא שגורה בפיו לא בגללו אלא בגלל האחרים שהוא שתף אותם ביחד בתפלתו שהוא לא יכול לדעת לגבי מי כן מועילה תפלתו ולגבי מי לא מועילה תפלתו, על כן יתכן שתפלתו לא תהיה שגורה לא מחמת עצמו אלא מחמת אחרים, על כן אם הוא רוצה לדעת הוא וודאי צריך להתפלל בלשון יחיד, ועל כן זה היה הדעה הראשונה בגמרא שאליהו הנביא אמר לו להתפלל תפלת הדרך הכוונה באמת בלשון יחיד, בא אביי ואומר שלעולם לשתף אינש בהדי צבורא שכל הצבור שהם אינם בדרגה הזאת שהם יודעים ע"י התפלה אם לצאת לדרך או לא לצאת לדרך שהרי הם אפילו אם הם יתפללו בלשון יחיד ג"כ לא יודע להם אם לצאת או לא לצאת על כן ודאי להם טוב יותר להתפלל בלשון רבים כדי לשתף את עצמם ביחד עם הצבור

ואז זכות הצבור תועיל להם שתפלתם תקובל והם ינצלו מן הדרך, זהו פירוש שני של הצל"ח. אומרת הגמרא אימת מצלי היכן הוא צריך להתפלל את תפלת הדרך, אומרת הגמרא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך משעה שהוא מתחיל ללכת בדרך, שואלת הגמרא עד כמה עד היכן הוא יכול להתפלל תפלת הדרך, אומרת הגמרא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא עד פרסה עד פרסה מן העיר עד אז הוא יכול להתפלל תפלת הדרך, כך לומדים אחרים, דהיינו שתפלת הדרך זה דווקא בתוך הפרסה הראשונה ממתי שהוא התחיל ללכת בדרך ברגע שהוא עבר את הפרסה הראשונה הוא כבר לא יכול לומר את תפלת הדרך, זהו פירוש אחד, אבל רש"י מביא כאן פירוש אחר מבה"ג שהוא מפרש עד כמה אין הכונה עד מתי הוא יכול להתפלל תפלת הדרך אלא עד כמה עד איזה דרך צריך להתפלל תפלת הדרך, דהיינו מהו אורך הדרך שהאדם כבר צריך להתפלל את התפלה הזו, שהרי זה ברור שלא יציאה קצרה אל מחוץ לעיר שהיא ממש יציאה קטנה זה ודאי שהאדם עדיין לא צריך להתפלל תפלת הדרך והשאלה היא עד כמה, כמה כבר נחשב לדרך רחוקה שהאדם צריך להתפלל, על זה כתוב עד פרסה שדרך שהיא פחותה מפרסה שהאדם לא יוצא למרחק מן העיר מאשר פרסה לזה האדם לא צריך להתפלל תפלת הדרך, משא"כ כשהוא יוצא כבר דרך של פרסה ואילך אז הוא כן צריך להתפלל תפלת הדרך, אבל ודאי שהוא יכול להתפלל תפלת הדרך ג"כ אחרי הפרסה הראשונה מן העיר.

הר' יונה אומר שבאמת הפשט הוא שצריך להתפלל בפרסה הראשונה אבל ודאי שאם אדם החזיק בדרך ולא אמר את תפלת הדרך בפרסה הראשונה ודאי אומר הר' יונה שהוא יכול ג"כ אח"כ לברך תפלת הדרך, והוא אומר שזה לא גרוע מתפילין שהאדם צריך לברך לפני שהוא מניח את התפילין אבל ודאי שאם הוא לא בירך לפני שהוא הניח את התפילין אח"כ כל זמן שהוא עדיין לובש את התפילין הוא יכול לברך, כמו"כ ג"כ כאן אה"נ הוא צריך לברך בפרסה הראשונה אבל אם הוא לא בירך בפרסה הראשונה ודאי שהוא יכול לברך ג"כ אח"כ, כך מסביר כאן הר' יונה.

ולמעשה נפסק כך ג"כ להלכה כפי פירוש הר' יונה, שהוא אומר את זה אחרי שהוא כבר החזיק בדרך, והוא לא אומר את זה רק בדרך של פרסה ויותר, והרמ"א מוסיף ולכתחלה יאמר אותו בפרסה ראשונה, שלכתחלה צריך לומר את זה בפרסה הראשונה שרחוקה מן העיר, ואם הוא לא אמר שם הוא יכול לומר את זה כל הדרך כל זמן שהוא עדיין לא הגיע לפרסה הסמוכה לעיר שאלה הוא מגיע, עד אז הוא יכול לומר אותה, משא"כ כשהוא כבר הגיע לפרסה הסמוכה לעיר אז הוא צריך להגיד את זה ולא לחתום בברכה אלא לומר את זה בלי ברכה.

אומרת הגמרא והיבי מצלי לה ואיך הוא מתפלל את התפלה הזאת, בעמידה או מיושב או מהלך, אומרת הגמרא רב חסדא אמר מעומד ר"ח אומר שהוא מתפלל את התפלה הזו דווקא בעמידה, רב ששת אמר אפילו מהלך ר"ש אומר שהוא יכול להתפלל את התפלה ג"כ מהלך, אומרת הגמרא רב חסדא ורב ששת הוו קאולי באורחא ר"ח ור"ש הלכו

שניהם בדרך, קם רב חסדא וקא מצלי קם ר"ח והתפלל את תפלת הדרך מעומד כפי שר"ח פוסק מעומד, אומרת הגמרא אמר ליה רב ששת לשמעיה אמר לו ר"ש לשמש שלו מאי קא עביד רב חסדא מה ר"ח עושה, שכידוע ר"ש היה סגינהור והוא לא ראה מה ר"ח עושה על כן הוא שאל את השמש שלו מאי קעביד ר"ח, אמר ליה קאי ומצלי הוא עמד והוא מתפלל תפלת הדרך, אמר ליה אמר לו ר"ש לשמש שלו אוקמן נמי לדידי תקים אותי גם ואצלי ואני ג"כ אתפלל תפלת הדרך מעומד, מדוע, מהיות טוב אל תקרא רע שכשאפשר לי להתפלל מעומד אפילו שההלכה היא שמתור להתפלל ג"כ מיושב מ"מ מהיות טוב את תקרא רע, שאני יכול להתפלל מעומד מדוע שאני לא אעשה את זה.

ולמעשה נפסק כך ג"כ בשו"ע שאם החבורה ממתנת ועל כן הוא יכול לעמוד ולהתפלל בעמידה ודאי טוב שיתפלל בעמידה אבל אם אלא הוא יכול להתפלל את זה ג"כ מיושב או מהלך. שואלת הגמרא מאי איכא בין הבינו לתפלה קצרה מה ההבדל בין תפלת הבינו לתפלה קצרה, אומרת הגמרא הבינו בעי לצלווי שלוש קמייתא ושלוש בתרייתא תפלת הבינו זוהי לא תפלה שהוא מתפלל אותה ודי אלא הוא צריך להתפלל את ג' הברכות הראשונות את ברכת אבות מחיה המתים ואתה קדוש לפני הבינו וכמו כן ברכת רצה וכי אתה שומע לפני כן ומודים את כל ג' הברכות שלא"כ ורק הבינו באמצע, זהו הבדל אחד, וכמו כן וכי מטי לביתיה לא בעי למחדר לצלווי משא"כ כשהוא חוזר הביתה הוא לא צריך לחזור ולהתפלל שהרי הוא כבר התפלל ג' ראשונות ג' אחרונות והבינו על כן הוא לא צריך לחזור ולהתפלל כשהוא מגיע לביתו, משא"כ בתפלה קצרה לא בעי לצלווי לא שלוש קמייתא ולא שלוש בתרייתא הוא מתפלל רק את התפלה קצרה עצמה ולא מקדים לא לפני כן את ג' הברכות הראשונות ולא לאחר מכן את ג' הברכות האחרונות, וכי מטי לביתיה בעי למחדר לצלווי וכשהוא חוזר לביתו הוא צריך לחזור ולהתפלל שהרי עדיין הוא לא התפלל י"ח הוא רק התפלל תפלה קצרה ועל כן כשהוא בא לביתו הוא צריך לחזור ולהתפלל.

התוס' כאן שואלים שהגמרא היתה יכולה לומר שנ"מ היא פשוטה, שתפלה קצרה האדם מתפלל רק במקום סכנה משא"כ הבינו האדם לא מתפלל דוקא במקום סכנה אלא בכל מקום שהוא טרוד בכל זמן שהאדם נמצא בדרך הוא יכול להתפלל הבינו, א"כ מדוע הגמרא לא אמרה את ההבדל הזה בין תפלה קצרה להבינו, אומרים התוס' שהגמרא כאן לא שאלה את הנ"מ בהלכה של מתי להתפלל הבינו ומתי להתפלל תפלה קצרה, אלא קושית הגמרא השאלה מאי נ"מ בין הבינו לתפלה קצרה כל תפלה במקומה, דהיינו הבינו, כשמתפללים הבינו, תפלה קצרה, כשמתפללים תפלה קצרה, מהי הנ"מ ביניהם, ועל זה הגמרא אומרת שכאן הוא אומר ג' ראשונות ג' אחרונות ולא צריך לחזור ולהתפלל בביתו כאן הוא לא אומר ג' ראשונות ולא ג' אחרונות והוא כן צריך לחזור כשהוא יוצא ממקום הסכנה, אומרת הגמרא והלכתא הבינו מעומד תפלה קצרה בין

שלכתחלה רכוב כמהלך דמי ועל כן הוא צריך דווקא להעמיד את החמור, כך לומד הר' יונה.

אומרת הגמרא **אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שההלכה היא כרבי שהוא לא צריך לרדת מחמורו.**

ולמעשה נפסק כך בשו"ע בסימן צ"ד בסעיף ד' בסעיף ד' לכתחלה הוא פוסק כרש"י המחבר, שהיה רוכב על החמור שהוא לא צריך לרדת ולהתפלל אפילו יש לו מי שתופס חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו כותב המחבר, דהיינו שהוא גם לא צריך להעמיד את הבהמה, אבל בסוף הסעיף כותב המחבר ויש מחמירים לעמוד באבות וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה, וכאן מסביר המ"ב שמדוע באמת צריך להעמיד את זה באבות כיון שהכוונה באבות היא לעיכובא שאם האדם לא כיון במחשבתו הוא לא כיון באבות אז הוא לא יוצא ידי חובת תפלה על כן באבות כדאי שיעמיד את חמורו כך שלמעשה יוצא שהמחבר פוסק כרש"י ומחמיר כהר' יונה, שההלכה היא כרש"י שהוא לא צריך להעמיד את החמור אלא הוא יכול להתפלל דרך הילוכו שההילוך זהו שמטריד אותו שאם הוא יתעכב והשיירה מתקדמת זה מה שמטריד אותו אבל הוא אומר שאם אפשר שיחמיר באבות כפי דעת הר' יונה שלא העיכוב הוא שמטריד אותו אלא העליה והירידה היא זהו שמטרידה אותו ועל כן שישאר לשבת על החמור אבל שיעמיד את החמור באבות וכך יתפלל.

אומרת הגמרא **תנו רבנן סומא ומי שאינו יכול לכיון את הרוחות אדם שהוא עור או שמאיזה שהיא סיבה אחרת הוא לא יכול לכיון את הרוחות, היינו הכיוונים, הואל לא יודע היכן מערב היכן צפון היכן דרום או בגלל שהוא עור והוא לא רואה או שהוא נמצא במקום כזה שמסיבת המקום הוא לא יכול לכיון את הרוחות הוא לא יכול לדעת לאיזה כיוון, ועל כן הוא לא יכול לכיון את לבו להתפלל דווקא לכיוון ארץ ישראל כיון שהוא לא יודע את הכיוונים, אומרת הגמרא **יבין לבו כנגד אביו שבשמים** אז במקרה כזה הוא צריך לכיון את לבו כנגד אביו שבשמים ולהתפלל אל הקב"ה **שנאמר** (מלכים א' ח') **והתפללו אל ה'** שיעקר התפלה היא אל הקב"ה, על אף שמלכתחלה התפלה צריכה לעבור דווקא דרך ביהמ"ק דרך קה"ק מ"מ אם הוא לא יכול לכיון את הרוחות יכוון לבו כנגד אביו שבשמים וכך יתפלל.**

אומרת הגמרא **היה עומד בחוץ לארץ מה קורה אם הוא עומד בחוץ, והוא כבר כן יודע לכיון את הרוחות אז יבין את ליבו כנגד ארץ ישראל** הוא צריך לכיון את לבו שתפלתו תעבור דרך א"י, כך הגירסא כאן בגמרא, התוס' בד"ה היה עומד אומרים שלא גורסים את המלה לבו אלא יכוון כנגד א"י, שהוא לא צריך לכיון את לבו אלא את פניו הוא צריך לכיון לכיוון א"י, על כן בכל המימרא כאן בכל הברייתא שכתוב בהמשך יכוין את לבו התוס' לא גורסים את לבו אלא יכוון כנגד א"י, הוא צריך לכיון את פניו כנגד א"י שתפלתו תעבור דרך א"י, **שנאמר** (מלכים א' ח') **והתפללו אל ה'** דרך ארצם שהתפלה צריכה לעבור דרך א"י, היה עומד בארץ ישראל אדם שהוא כבר עומד בא"י יכוין את

מעומד בין מהלך שתפלת הבינונו צריך להתפלל דווקא מעומד משא"כ תפלה קצרה הוא יכול להתפלל בין במעומד בין במהלך בכל אופן שהוא.

ממשיכה הגמרא **היה רוכב על החמור וכו'** למדנו במשנה שאדם שהיה רוכב על החמור ירד ויתפלל, הוא צריך לרדת מן החמור ולהתפלל, ואם אינו יכול לירד, אם הוא לא יכול לרדת מן החמור יחזיר את פניו, אז הוא צריך להחזיר את פניו לכיון ירושלים וכך להתפלל, ואם אינו יכול, ואם גם את זה הוא לא יכול להחזיר את פניו, יכון את לבו כנגד בית קה"ק, כך למדנו במשנה, אומרת הגמרא **תנו רבנן** למדנו בברייתא **היה רוכב על החמור אדם שהיה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה** דהיינו עד עכשיו למדנו על תפלות שאדם מתפלל בדרך או תפלת הדרך עצמה שזה לא נוגע לחיובי ג' התפלות של האדם ביום שתפלת הדרך זו תפלה שהאדם מתפלל את זה בשביל הדרך ולא לצאת בזה ידי חובת י"ח שלמדנו קודם תפלות אחרות תפלה קצרה והבינונו שהאדם מתפלל את זה כחובת התפלה, כאן אומרת הגמרא היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה, כשהוא בא להתפלל את התפלה המחויבת כשהוא רוכב על החמור בדרך, **אם יש לו מי שיאחז את חמורו** אם יש לו מי שיחזיק את החמור כך שעי"ז הוא לא יהיה טרוד בתפלתו ירד **למטה ויתפלל** ירד מן החמור וכך יתפלל, **ואם לאו** אם אין לו מי שיחזיק את חמורו, כך שיהיה כל הזמן טרדה אם הוא ירד מן החמור, **ישב במקומו ויתפלל** ישב במקומו על החמור וכך הוא יתפלל.

אומרים כבר הראשונים כאן שהוא צריך להעמיד את החמור כיון שאם החמור הולך אז ההלכה היא שרכוב כמהלך דמי אז יוצא שהוא לא עומד, אלא ישב במקומו ויעמיד את החמור וכך יתפלל.

רבי אומר בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל בין אם יש לו מי שיאחז את החמור בין אם אין לו מי שיאחז את החמור, תמיד הוא יכול לשבת במקומו ולהתפלל, מדוע **לפי שאין דעתו מיושבת עליו**, מסביר כאן רש"י שכיון שהוא יצטרך להתעכב עי"ז שהוא יורד מן החמור עכוב הדרך קשה עליו, וזה עצמו יטריד אותו בתפלתו על כן עדיף שישוב על חמורו וימשיך בדרך.

מכאן אנחנו רואים שרש"י למעשה לומד לא כפי שאמרנו קודם בשם הראשונים שהם אומרים שהוא צריך לעכב את חמורו ולהעמיד אותו שגם החמור יעמוד שאם לא כן רכוב כמהלך דמי, אלא שרש"י סובר שלא, שאם הוא יושב על חמורו הוא יכול ג"כ להנהיג את החמור שהחמור ימשיך ללכת וכך הוא יתפלל, והר' יונה באמת שהוא לומד קודם שהוא צריך להעמיד את חמורו לומד ג"כ כאן את הפירוש מה הכוונה לפי שאין דעתו מיושבת עליו אז זה לא בגלל עיכוב הדרך, לא זה מטריד אותו, אלא הירידה והעליה על חמורו זה יבלבל את דעתו ואז כבר לא יהיה לו ישוב הדעת להתפלל ועל כן הוא מתפלל כשהוא יושב על חמורו אבל ודאי שהוא צריך ג"כ להעמיד את החמור, כך סובר הר' יונה, הר' יונה רק אומר שאם השיירה הולכת ומתרחקת ממנו וזה לגמרי יבלבל אותו אז כדאי שרק באבות שיעמיד את החמור ולאחר מכן הוא יכול להנהיג את החמור אבל זה רק בדיעבד

שכתובה אצלנו בגמרא.

אומרת הגמרא **נמצא** יוצא אם כך **עומד במזרח מחזיר פניו למערב** אדם שנמצא במזרח א"י או במזרח ירושלים או במזרח ביה"ק או במזרח של קה"ק תמיד הוא צריך להחזיר פניו למערב, **במערב מחזיר פניו למזרח** אדם שנמצא במערב של א"י ירושלים ובית קה"ק הוא מחזיר פניו למזרח, כמו כן בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום **נמצאו** יוצא אם כך כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד שכל כלל ישראל בכל מקום ומקום שהם רק נמצאים כולם מכוונים את לבם לאותו המקום.

אומרת הגמרא **אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא מאי קראה** מהו הפסוק, מסביר כאן השפתי חכמים למה הגמרא כאן מחפשת פסוק שהגמרא שואלת מאי קרא, אומר השפתי חכמים כיון שלשני המימרות האחרונים של היה עומד בבית קה"ק יכוין את לבו כנגד הכפורת והיה עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת לזה הגמרא לא הביאה פסוקים, לכל הכיוונים הראשונים שלמדנו למדנו ג"כ פסוקים, לשני האחרונים לא למדנו פסוקים, מנין לנו שבאמת הכל צריך להיות כנגד הכפורת, על זה הגמרא שואלת מאי קרא, אומרת הגמרא (שיר השירים ד') **כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו מדוע ביהמ"ק קרוי תלפיות**, תלפיות זה נוטריקון תל שכל פיות פונים בו, ההר שכל פיות כלל ישראל בשעה שהם מתפללים פונים לאותו המקום, א"כ מכאן אנחנו יודעים באמת שג"כ אדם שעומד אחורי בית קה"ק אדם שנמצא בתוך בית קה"ק כולם צריכים להתפלל לכיון הכפורת וזהו הנקודה המרכזית שדרך שם מתקבלים כל התפילות של כלל ישראל והכוונה הפנים צריכים להיות מכוונים לשם שהתפילות עוברות דרך שם.

אומרת הגמרא **אבוא דשמואל ולוי אביהם של שמואל ולוי, כי הוו בעו למיפק לאורחא** כשהם היו צריכים לצאת לדרך הוו מקדמי ומצלי הם היו מקדימים לפני שהם יצאו לדרך, היו מקדימים ומתפללים, אומר כאן רש"י מקדמי ומצלי הכוונה שהם היו מתפללים קודם היום, זהו הלשון של רש"י "קודם היום", הבינו כאן התוס' מלשון רש"י שקודם היום הכוונה קודם עלות השחר, שואלים התוס' איך יתכן לומר שזה הכוונה קודם עלות השחר, הרי קודם עלות השחר אם אדם מקדים להתפלל הוא הרי לא יוצא ידי חובה, על כן אומרים התוס' שלא הכוונה מקדמי ומצלי לפני עלות השחר אלא לפני הנץ החמה, שאז כשאדם מתפלל הוא יוצא ידי חובה אלא שזה לא עיקר הזמן שעיקר זמן תפלה מתחיל לאחרי הנץ החמה מיד עם נץ החמה אז מתחיל עיקר זמן תפלה, ועל כן הם שהיו צריכים לצאת לדרך הם היו מקדימים לפני הנץ החמה ומתפללים, **ובי הוה מטי זמן קריאת שמע** וכשהגיע זמן ק"ש קרו אז הם קרו ק"ש, דהיינו שהם היו מתפללים רק י"ח ולא היו מסמיכים את גאולה לתפלה שהרי הסדר הוא שצריך לקרוא ק"ש עם ברכותיה ומיד שאומרים גאל ישראל שזהו ברכת הגאולה מיד צריך להסמיך לזה את התפלה, זה נקרא סמיכת גאולה לתפלה שצריך להסמיך את ברכות ק"ש מיד ליי"ח, הם לא היו נוהגים כך כשהם היו צריכים לצאת לדרך אלא הם היו מתפללים י"ח בלבד בלי ק"ש וברכותיה ובאמצע הדרך כשהיה מגיע הזמן ק"ש הם

לבו כנגד ירושלים או כפי גירסת התוס' יכוין כנגד ירושלים, בא"י הוא צריך לכוון שתפלתו תעבור דרך ירושלים **שנאמר** (מלכים א' ח') **והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת זהו ירושלים** שהתפלה צריכה לעבור דרך ירושלים, היה עומד בירושלים **יכוין את לבו** (לפי תוס' לא גורסים את לבו) **כנגד בית המקדש** אז הוא צריך להתכוון כנגד ביהמ"ק **שנאמר** (דברי הימים ב' ו') **והתפללו אל הבית הזה** שהתפלה צריכה לעבור דרך ביהמ"ק, היה עומד בבית המקדש **יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר** (מלכים א' ח') **והתפללו אל המקום הזה** שהמקום הזה זה הכוונה בית קה"ק כך שאפילו אם הוא עומד בביהמ"ק מ"מ הוא צריך לכוון לבית קה"ק שהתפלה צריכה לעבור דרך שם, היה עומד בבית קדשי הקדשים אם הוא כבר עומד בבית קה"ק, מסביר כאן השפתי חכמים שאו מדובר בכה"ג ביה"כ או כפי שר"י עמדין מפרש באומנים שהורידו אותם לקה"ק לתקן שם איזה שהוא דבר והם רוצים באמצע להתפלל אז היה עומד בבית קה"ק **יכוין את לבו כנגד בית הכפורת** כך נגרס כאן כנגד בית הכפורת, ברא"ש לא נגרס כנגד בית הכפורת אלא כנגד הכפורת, אדם שנמצא בבית קה"ק צריך לכוון את פניו שתפלתו תהיה לכוון הכפורת לכיון הכרובים הכפורת לכיון זה הוא צריך להתפלל, היה עומד אחורי בית הכפורת מה קורה אם הוא עומד מאחורי בית הכפורת, מסביר כאן רש"י שקה"ק היה במערב ביהמ"ק ומאחוריו היה הכותל המערבי ובין הכותל המערבי של העזרה ועד קה"ק היה י"א אמה פונים, וזה הכוונה כאן היה עומד אחורי בית הכפורת שהוא עמד להתפלל באותם י"א אמה שבין הכותל המערבי ועד לקה"ק באותם י"א אמה הוא נעמד להתפלל, כתוב בגמרא **יראה עצמו כאילו לפני הכפורת**, הרא"ש כאן לא גורס את המילים יראה עצמו כאילו לפני הכפורת אלא ברא"ש הגירסא היא הופך פניו לבית הכפורת, הוא הופך את פניו לכיון בית הכפורת, שכשהוא מתפלל מאחורי בית קה"ק הוא צריך להתפלל עם הפנים לכיון הכפורת, כך שהרא"ש למעשה כנראה לא גרס כאן יראה עצמו כאילו לפני הכפורת, ולמעשה גם ברש"י כאן משמע כך, שרש"י מפרש מה הכוונה יראה עצמו כאילו לפני הכפורת שהוא צריך לכוון את פניו לכיוון הכפורת, אבל בב"ח בטור כאן הוא מפרש שאפשר גם להסביר את הגירסא שלנו יראה עצמו כאילו לפני הכפורת שהגמרא כאן באה לחדש נקודה מסוימת שכאן זה אחרת מאשר בכל המקומות הקודמים, שבכל המקומות הקודמים אדם שעומד בחו"ל שהוא צריך להתפלל לכיון א"י אז קשה מאד לדייק שהכיון יהיה באמת מדויק לכיון א"י, כמו כן בא"י לכיון ירושלים ג"כ קשה לדייק שזה יהיה בדיוק מכוון כנגד ירושלים, כמו כן בירושלים כנגד ביהמ"ק וכמו כן בביהמ"ק כנגד בית קה"ק, משא"כ כאן שאדם שעומד באותם י"א אמה שזה מאחורי בית הכפורת הוא כבר כן יכול לכוון שפניו יהיו באמת מכוונים בדיוק כנגד הכפורת, וזה הגמרא כאן באה לדייק "יראה עצמו כאילו לפני הכפורת" שיראה את עצמו כאילו פניו מכוונים ממש לפני הכפורת, וזה כאן הגמרא באה לדייק שכשאדם נמצא שם אז הוא כבר כן מחויב לדייק כיון ששם הוא יכול לדייק אז הוא צריך לדייק ויראה עצמו לפני הכפורת, כך מסביר הב"ח את הגירסא

היו קוראים ק"ש ולא הסמיכו את גאולה לתפלה.

שואלת הגמרא **במאן** כמי הם נהגו **כי האי תנא** כמו התנא **דתניא** שלמדנו בברייתא **השכים לצאת לדרך** מה קורה אם אדם השכים לצאת לדרך ביו"ט בר"ה, איך יתכן שאדם יצא לדרך בר"ה הרי יש איסור תחומין בר"ה, מדובר כאן או כשהוא משכים ללכת בתוך התחום או ע"י בורגנין שהוא עושה כל מיני צריפין בדרך שאז מותר לו ללכת לדרך, עכ"פ השכים ללכת לדרך בר"ה **מביאין לו שופר ותוקע** מביאים לו שופר ותוקע מיד אחרי עלות השחר וכך הוא יוצא לדרך אחרי תקיעת שופר, כמו כן אם הוא יצא בסוכות **לולב ומנענע** מביאים לו לולב ומנענע מיד לאחרי עלות השחר על אף שעיקר הזמן של המצות האלה הוא לאחרי עלות השחר מ"מ הם כבר יוצאים ידי חובה ג"כ אחרי עלות השחר לפני הנץ החמה, וכמו כן **מגילה וקורא** בה בפורים אם הוא היה צריך לצאת לדרך, מיד אחרי עלות השחר מביאים לו מגילה והוא קורא בה, **וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא** וכשיגיע זמן ק"ש אז הוא יקרא כשהוא כבר בדרך, זוהי הגירסא למעשה כפי שכתוב אצלנו ולפי זה עדיין אין לנו כאן שום תנא שסובר כמו אבוח דשמואל ולוי שאבוח דשמואל ולוי מדובר לענין תפלה וכאן לא מוזכר אפילו ברמז ענין תפלה מה הם היו עושים עם התפלה, כאן כתוב רק הענין של שופר לולב ומגילה, תפלה לא מוזכר כאן, אבל ברא"ש הוא כבר כאן מוזכר כאן ג"כ ברישא של הברייתא הוא מוזכר ג"כ את הענין של תפלה, שהוא גורס כך מגילה וקורא בה ומתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא, דהיינו שהוא מצרך תפלה גם לשופר גם ללולב גם למגילה הוא מצרף לזה תפלה שמיד אחרי זה הוא מתפלל וכשמגיע זמן ק"ש באמצע הדרך אז הוא קורא, כך שאלבא דהרא"ש כבר יש לנו ג"כ ראייה מן הרישא של המשנה, עכ"פ לפי הגירסא שלנו הרי הראיה היא מן הסיפא, **השכים לישב בקרון או בספינה** אם אדם משכים כדי לנסוע בקרון שזהו עגלה עם סוסים, או בספינה, שאז בשניהם הוא לא יכול להתפלל, בקרון בגלל הנענונים של הקרון בספינה בגלל פחד המים שאז הוא לא יכול לעמוד ולהתפלל, **מתפלל** הוא מתפלל לפני שהוא יוצא לדרך, **וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא** וכשיגיע זמן ק"ש שזה הוא יכול לעשות ג"כ מיושב הוא עושה את זה בקרון או בספינה.

א"כ אנחנו רואים שאבוח דשמואל ולוי נהגו כמו התנא של הסיפא של המשנה שכשהוא היה נוסע בקרון או בספינה שזה הפריע לו לעמוד ולהתפלל צריך להתפלל לפני כן ואח"כ כשיגיע זמן ק"ש קורא, עכ"פ זו היא דעתו של ת"ק, **רבי שמעון בן אלעזר אומר** רשב"א חולק ואומר **בין כך ובין כך** בין אם אדם יוצא לדרך בין אם הוא לא יוצא לדרך תמיד **קורא קריאת שמע ומתפלל** דבר ראשון הוא צריך לקרוא ק"ש ורק לאחר מכן להתפלל, והיינו כשהוא יוצא לדרך הוא יכול לעשות את שניהם בדרך, את שניהם הוא יכול לעשות בקרון או בספינה ויקרא ק"ש ויתפלל במיושב, כך סובר רשב"א, וכשהוא לא יוצא לדרך אז כרגיל, הוא קורא ק"ש ומתפלל **כדי שיסמוך גאולה לתפלה**, כדי שיסמיך את ברכות ק"ש שזהו ברכת הגאולה כדי שיסמיך את זה לתפלה, כך סובר רשב"א.

שואלת הגמרא **במאי קמיפלגי** מה היא סברת המחלקות של

רשב"א ות"ק, אומרת הגמרא **מר סבר תפלה מעומד עדיף** אבוח של שמואל ולוי וזהו ג"כ הת"ק של הברייתא כאן, סוברים שתפלה מעומד עדיפה על סמיכת גאולה לתפלה ועל כן כיון שבקרון ובספינה הם לא יוכלו להתפלל מעומד על כן עדיף להתפלל קודם לפני שהם יוצאים לדרך להתפלל י"ח מעומד על אף שע"ז הם מפסידים את סמיכת גאולה לתפלה מ"מ תפלה מעומד עדיף על סמיכת גאולה לתפלה, **ומר סבר** ורשב"א סובר **מסמך גאולה לתפלה עדיף** שעדיף להסמיך את גאולה לתפלה אפילו במיושב מאשר להתפלל מעומד ולא להסמיך את גאולה לתפלה, עכ"פ אביהם של שמואל ולוי סבור כת"ק של רשב"א.

ולמעשה נפסק כך ג"כ להלכה בשו"ע שההלכה היא שתפלה מעומד עדיפה ואדם שצריך לצאת לדרך צריך להקדים ולהתפלל י"ח לפני שהוא יוצא לדרך ורק לאחר מכן שיקרא ק"ש אפילו שהוא לא יכול להספיק להתפלל כמובן בין ק"ש ובין י"ח אז הוא מתפלל י"ח קודם ורק לאחר מכן הוא קורא ק"ש שתפלה מעומד עדיפה על תפלה מיושב וסמיכת גאולה לתפלה.

המג"א כבר שואל מדוע למעשה לא נוהגים כך, הרי אנחנו לא רואים שנוהגים כך היום כשאדם צריך לדרך, להקדים ולהתפלל לפני כן, מסביר השפתי חכמים שיתכן שמדוע אנחנו לא נוהגים כך כיון שאביהם של שמואל ולוי שנהגו כך יתכן שהם נהגו כך מסיבה שונה לגמרי, שמסופר בעירובין שאביו של שמואל ג' ימים אחרי שהוא חזר מן הדרך הוא לא היה מתפלל, מסביר הכ"מ בהלכות תפלה שמדוע הוא לא היה מתפלל ג' ימים לאחרי שהוא בא מן הדרך, שהדרך היתה מזיקה לו ועל כן הוא לא יכול היה להתפלל ג' ימים לאחרי מכן, א"כ יתכן שאביו של שמואל שהוא נהג להתפלל קודם כיון שאם אנחנו רואים שלאחרי שהוא חזר מן הדרך עדיין הוא היה כ"כ נוזק שג' ימים הוא לא יכול היה להתפלל א"כ מסתבר שגם בדרך הוא לא יכל היה כלל להתפלל על כן הוא היה מקדים להתפלל, א"כ כבר א"א להביא ראייה שאביו של שמואל נהג כך שיתכן שהוא נהג כך רק לעצמו וא"א לפסוק מזה הלכה, יתכן שבגלל כך לא נוהגים כך, עכ"פ המג"א שואל מדוע באמת לא נוהגים כך שהרי בשו"ע נפסק שכך צריך לנהוג.

אומרת הגמרא **מרימר ומר זוטרא** הו **מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקי לפרקא** מדובר כאן בשבתא דרגלא, שבתא דרגלא זה השבת שלפני הרגל, שבת שלפני סוכות, שבת שלפני פסח, שבת שלפני שבועות, שאז היו הרבנים דורשים בביהכ"נ את כל הלכות הרגל ואז היה המנהג כך, כיון שהיה צריך להספיק לדרוש את כל הלכות הרגל וזה לקח הרבה זמן על כן הדרשה היתה מתחילה מיד בבקר כך שכבר לא היה מספיק זמן כדי לעשות מנין ולהתפלל לפני הדרשה, על כן היו נוהגים שבאמצע הדרשה כשהיה מגיע זמן ק"ש הציבור היה קורא ק"ש באמצע הדרשה ולאחר מכן היו נשמטים אחד אחד ומתפללים או בפני עצמם או בצבור עכ"פ הדרשן היה ממשיך לדרוש והציבור היה קורא ק"ש ולאחר מכן נשמטים החוצה ומתפללים, על כן מרימר ומר זוטרא שהם עצמם היו הדרשנים איך הם נהגו, אומרת כאן הגמרא שהם היו נוהגים

כך, הם היו מכנפי בי עשורה, הם היו מכנפים בביתם י אנשים שבכתא דרגלא ומצלי, והיו מתפללים בביתם תפלה בציבור, תפלת שחרית, והדר נפקי לפרקא, ולאחר מכן הם היו באים לדרשה, אבל רב אשי רב אשי לא היה נוהג כך הוא היה מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב הוא היה מתפלל באמצע הדרשה, איך הוא היה עושה באמצע הדרשה איך הוא היה מתפלל, הסדר שם היה שהדרשן לא היה זה שהיה אומר את הדרשה לפני הקהל, הוא אמר את הדרשה לפני מתורגמן והמתורגמן היה זה שהשמיע את זה בקול לפני כל הציבור, א"כ רב אשי כשהגיע הזמן שהוא רצה להתפלל הוא היה אומר קטע ארוך מאד לאותו מתורגמן כך שבשעה שהמתורגמן חזר את דבריו לפני הציבור באותו הזמן הוא היה קורא ק"ש ומתפלל ביחיד מיושב, בעודו יושב, מדוע הוא עשה את זה מיושב, כיון שהוא לא רצה להטריח את הציבור, שאם הוא היה קם הציבור היה צריך לעמוד בפניו, שהרי כך היא ההלכה בפני רב שצריך לעמוד כשהוא עומד, א"כ הוא לא רצה להטריח את הציבור, כמו"כ מאותה סיבה הוא גם לא רצה לצאת החוצה באותו הזמן ולהתפלל בחוץ כיון שזה היה מטריד את הציבור על כן הוא היה מתפלל במקומו מיושב בעוד המתורגמן מוסר את החלק הזה של הדרשה שלו לפני הציבור, כי הוה אתי לביתיה אומרת הגמרא כשהוא היה חוזר לביתו לאחר הדרשה הדר ומצלי הוא היה חוזר ומתפלל, כיון שהתפלה הקומדת היתה תפלה בלי ישוב הדעת מספיק על כן הוא סבר שצריך לחזור ולהתפלל, ועל כן הוא היה חוזר ומתפלל בביתו מעומד אז הוא היה מתפלל כבר מעומד בביתו עם ישוב הדעת.

אומרת הגמרא אמרי ליה רבנן אמרו לו רבנן לרב אשי ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא מדוע אתה לא נוהג כמו שמרימר ומר זוטרא נוהגים, שהם מכנסים לביתם מנין לפני הדרשה מתפללים בציבור ולאחר מכן באים לדרשה, ועי"ז גם היית מרויח שאתה לא צריך להתפלל שני תפילות והיית מרויח תפלה בציבור, אמר להו טריחא לי מלתא זה טריחא בשבילי לאחר את הדרשה עד כדי כך, שהוא רצה להקדים את הדרשה עוד יותר, שאם הוא היה מתפלל בציבור היה צריך לאחר את הדרשה וזה טריחא בשבילו, ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי מדוע אתה לא רוצה לנהוג כמו שאביהם של שמואל ולוי נהגו כשהם היו צריכים לצאת לדרך שהם היו מתפללים י"ח בלבד ולאחר מכן רק קוראים ק"ש א"כ גם כאן אתה היית צריך לנהוג כך להתפלל בביתך י"ח מיד אחרי עלות השחר להגיד את הדרשה ובאמצע הדרשה אתה יכול לקרוא ק"ש, אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי לא ראיתי את הרבנים שהם קשישים ממני וקנים ממני שהם היו נוהגים כך ועל כן גם כן אני לא רוצה לנהוג כך, ועל כן הוא העדיף להתפלל באמצע הדרשה על אף שע"ז הוא גרם לעצמו שהוא צריך להתפלל שני תפילות תפלה אחת באמצע הדרשה ולאחר מכן לחזור ולהתפלל בביתו כיון שהוא לא ראה שנהגו כך הוא העדיף להתנהג כמו שהוא נהג.

משנה. אומרת המשנה רבי אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר תפלת המוסף לא נתקנה אלא בחבורת עיר, כך מסביר כאן רש"י חבר עיר מלשון

חבורת עיר והכוונה אלא בציבור, דהיינו שביחיד אין תפלת המוסף, יחיד לא יכול להתפלל תפלת המוסף, תפלת המוסף לא נתקנה להתפלל דווקא בציבור, זה הלשון כאן חבר עיר, כך מסביר כאן רש"י, השפתי חכמים מביא כאן שהרמב"ם והערוך תרגמו את המילה חבר עיר בצורה אחרת, ג"כ הכוונה צבור אבל איך זה מתרגם לצבור, בצורה אחרת, שהם לומדים שחבר עיר עם פת"ח תחת החי"ת ולא חבר עיר עם סגול תחת החי"ת, דהיינו מדובר כאן על ת"ח של העיר החכם של העיר שת"ח כידוע נקרא חבר על כן כאן כשרוצים לומר ציבור אמרו בחבר עיר דהיינו אצל הת"ח של העיר שתמיד הציבור מתקבץ לפני החכם של העיר ועל כן אמרו כאן בחבר עיר כדי לומר ציבור והכוונה כאן על ת"ח של העיר וג"כ הכוונה תפלה בציבור, ועכ"פ ראב"ע אומר שתפלת המוספין היא דווקא בציבור ולא ביחיד, וחכמים אומרים בחבר עיר ושלא בחבר עיר חכמים חולקים עליו וסוברים שתפלת המוספים נתקנה בין ביחיד ובין בציבור וגם יחיד חייב בתפלת המוספין, רבי יהודה אומר משמו של ראב"ע כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין, שיש שם תפלה בציבור היחיד פטור מתפלת המוספין, ובגמרא נראה מיד מה הנ"מ בין ר' יהודה משמו של ראב"ע לת"ק משמו של ראב"ע.

גמרא. אומרת הגמרא רבי יהודה היינו תנא קמא הרי ר' יהודה הוא ממש כמו ת"ק, כמו שת"ק אומר משמו של ראב"ע שתפלת המוספין לא נתקנה ביחיד כמו"כ ג"כ ר' יהודה אומר שכל מקום שיש שם צבור היחיד פטור מתפלת המוספין, אומרת הגמרא איכא בנייהו יחיד שלא בחבר עיר יחיד שנמצא במקום שאין שם צבור שם הוא הנ"מ בין ר"י לת"ק, מדוע, תנא קמא סבר פטור ת"ק סובר שאין בכלל תקנה של תפלה ליחיד בתפלת המוסף, יחיד בכלל פטור מתפלת המוספין, ועל כן אפילו שאין כאן חבר עיר אפילו שאין כאן צבור שמתפללים מ"מ היחיד פטור, ורבי יהודה סבר חייב ר' יהודה סובר שדווקא יחיד כשיש חבר עיר דווקא אז הוא פטור אבל אם היחיד נמצא במקום כזה שאין שם חבר עיר, שאין שם תפלה בציבור, אז ג"כ היחיד חייב, שר' יהודה סובר שכל מה שאנחנו אומרים שיחיד פטור זה לא בגלל שלא נתקנה תפלת המוספין ליחיד, תפלת המוספין נתקנה גם ליחיד אלא שכיון שיש צבור והחזון חוזר את חזרת הש"ץ הוא חוזר את זה לפני הציבור, עי"ז הוא מוציא לא רק את הציבור שנמצא בביהכ"נ אלא הוא מוציא את כל הציבור של העיר, ואז באופן כזה לא תקנו תפלה ליחיד, אבל זה שוב רק בגלל שהחזון הש"ץ מוציא את כולם ידי חובה, ועל כן סובר ר' יהודה בעיר כזאת שאין שם ש"ץ שאין שם צבור שמתפללים תפלת מוסף היחיד ג"כ חייב בתפלת המוספין וזה הנ"מ בין ר' יהודה לת"ק בשם ראב"ע. הר' יונה כאן מסביר מהו הטעם של ת"ק בשמו של ראב"ע, שהוא סובר שבכלל אין תפלת המוספין ביחיד, מסביר הר' יונה כיון שתפלת המוסף אין בה תחנונים וכמו כן היא ג"כ לא נתקנה כנגד תפלה אחרת שיש בה תחנונים, שלמעשה

בכל תפלות שבת אפילו אם לא היה בהם תחנונים אבל הם נתקנו כנגד תפלות של חול שבהם יש כן תחנונים, תפלת המוסף לא נתקנה לא כנגד תפלה אחרת שיש בה תחנונים

ראיתי את רבי ינאי דצלי והדר צלי אני ראיתי את ר' ינאי שהתפלל י"ח בשבת ולאחר מכן חזר והתפלל תפלה שניה, א"כ מכאן בהכרח שהוא סבר באמת שההלכה היא כרבנן, שהרי אנחנו רואים שהוא התפלל שחרית ביחיד ולאחר מכן הוא התפלל מוסף ביחיד והרי היה מנין הרי אנחנו רואים שאפילו בחבר עיר ג"כ סבר ר' ינאי שיחיד חייב בתפלת המוספין, א"כ זה מה שר' יוחנן כאן בא ואומר אני ראיתי את ר' ינאי כדי להוכיח שר' ינאי שאמר אין הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע זה לא בגלל שהוא סובר שההלכה כת"ק משמו של ראב"ע אלא שהוא סובר באמת שההלכה היא כרבנן שביין בחבר עיר ובין שלא בחבר עיר תמיד יש לך חיוב להתפלל תפלת המוספין, זה מה שהוא אומר ראיתי את ר' ינאי דצלי והדר צלי.

אומרת הגמרא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה מנין לנו מזה שר' יוחנן ראה את ר' ינאי שהוא מתפלל וחוזר ומתפלל שר' ינאי באמת סבר שמתפללים מוסף ביחיד, אולי הוא התפלל פעמיים שחרית, מנין לנו שהוא כלל התפלל מוסף אולי הוא התפלל פעמיים שחרית כיון שמעיקרא לא כוון דעתיה, בתפלתו הראשונה הוא לא כיון מספיק ועל כן הוא חשב בדעתו שהוא צריך להתפלל שנית ועל כן ולבסוף כוון דעתיה על כן הוא התפלל שנית כדי לכוון טוב, אמר ליה אמר לו ר' זירא לר' ירמיה חזי מאן גברא רבה דקמסהיד עליה תראה מי הוא זה שבה והביא לנו את הראיה מן הסיפור, זה הרי ר' יוחנן שבה ואומר אני ראיתי את ר' ינאי, א"כ אם ר' יוחנן בא להביא לנו ראיה מזה שר' ינאי סובר שבאמת כן צריך להתפלל מוסף ביחיד על כרחך שר' יוחנן באמת דייק ושם לב שר' ינאי באמת תפלתו השניה לא היתה תפלת שחרית אלא תפלתו השניה היתה באמת תפלת מוסף על כן כיון שגברא רבה דקמסהיד עליה על כן אפשר להביא ראיה מר' יוחנן שהוא ודאי שם לב שזה לא היה פעמיים שחרית אלא זה היה שחרית ואח"כ מוסף, א"כ אנחנו כבר יודעים שר' ינאי סובר שההלכה היא כרבנן.

אומרת הגמרא רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו לחו תליסר בי כנישתא בטבריא אפילו שהיה לה י"ג בתי כנסיות בטבריה ועל כן היה שם גם י"ג מניני תפלה, לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי הם לא היו מתפללים אלא בין העמודים ששם הם היו יושבים ולומדים כל היום דהיינו בבית מדרשם, שם הם היו מתפללים. אומרים כאן התוס' שהם סברו כך ג"כ באופן שביני העמודי הם היו צריכים להתפלל ביחיד מ"מ כך הם נהגו ועל אף שיש להם צבור ב"ג בתי כנסת מ"מ הם העדיפו להתפלל בבית מדרשם אפילו ביחיד מאשר להתפלל בבתי הכנסת, שהם סברו שבמקום רנה שם תהא תפילה, במקום הלמוד שם צריך להיות גם מקום התפילה והם סברו שזה עדיף על תפלה בצבור ועל כן הם היו מתפללים כך ג"כ ביחיד, ועל כן אומרים התוס' הגמרא כאן הביאה את ר' אמי ור' אסי כדי להראות שההלכה היא באמת כפי שר' ינאי סבר, שההלכה היא באמת כרבנן, שר' אמי ור' אסי היו מתפללים גם תפלת המוסף ביני עמודי וביחיד ועל כן הגמרא כאן הביאה את ר' אמי ור' אסי כדי להראות לנו שההלכה נפסקה כרבנן, לא

ובה עצמה ג"כ אין תחנונים על כן סובר ת"ק משמו של ראב"ע שתקנו את זה רק לצבור שהצבור יתפלל את התפלה שהיא כנגד קרבן מוסף וזוה יוצאין ידי חובה.

עכ"פ אומרת הגמרא אמר רב הונא בר חיננא אמר רב חייא בר רב אמר רב ה"ח משמו של רב"ח הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה ההלכה למעשה היא כפי שר' יהודה אמר משמו של ראב"ע שיחיד במקום שיש צבור פטור מתפלת המוספין משא"כ יחיד במקום שאין צבור חייב בתפלת המוספין.

אומרת הגמרא אמר ליה רב חייא בר אבין לרב הונא בר חיננא משמו של ר"ח בר רב שפיר קאמרת אמרת נכון, ההלכה היא באמת כר' יהודה שאמר משום ראב"ע, מדוע, דאמר שמואל ששמואל אמר מימי לא מצלינא צלותא דמוספין ביחיד מעודי לא התפללתי תפלת המוסף ביחיד - דף ל' ע"ב

בנהרדעא כשהייתי בנהרדעא לא התפללתי אף פעם תפלת המוסף ביחיד, לבר מההוא יומא חוץ מיום אחד דאתא פולמוסא דמלכא למתא שהגיע חיל של המלך לעיר ואמרדו רבנן ולא צלו וממילא הרבנן נטרדו ע"ז שהחיל הגיע לעיר והם לא התפללו וצלי ל' ביחיד ואז הייתי מתפלל לעצמי ביחיד תפלת המוסף והוא יחיד שלא בחבר עיר ואז הייתי יחיד של בחבר עיר כיון שרבנן לא צלו מחמת שנטרדו מן הפולמוס דמלכא על כן הייתי אז יחיד שלא בחבר עיר ואז התפללתי לי מוסף ביחיד, א"כ אנחנו רואים ששמואל נהג כך על כן אמר לו רב חייא בר אבין אתה אומר נכון ההלכה היא כפי שר' יהודה אמר משמו של ראב"ע שכשיש צבור לא מתפללים מוסף ביחיד משא"כ כשאין צבור הוא כן חייב להתפלל תפלת המוסף ג"כ ביחיד.

אומרת הגמרא יתיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי ינאי ר' חנינא עושה קורות, קרא הכוונה עושה קורות, שזה היה המקצוע שלו הוא היה עושה קורות, הוא ישב לפני ר' ינאי, ויתיב וקאמר הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה הוא ישב לפני ר' ינאי ואמר לפניו שההלכה היא באמת כר' יהודה שאמר משום ראב"ע, אמר ליה אמר לו ר' ינאי לר' חנינא פוק קרא קראיך לברא הוא אמר לו תצא מכאן קרא, קרא הכוונה העושה קורות, קראיך לברא, מה הכוונה קראיך לברא, מסביר השפתי חכמים כך, שדרך הקורות ששמים אותם על הבית כדי לעשות את התקרה, כל החלק של הקורה שזה נמצא בתוך הבית ועל הקירות זהו החלק המועיל משא"כ חלקי הקורות שהם יוצאים מחוץ לדפנות הבית הם כבר לא מועילים כלום והם מיותרים, זה מה שאמר לו ר' ינאי בדרך משל, תצא עושה קורות, הקורות שלך יוצאים החוצה דהיינו מה שאמרת כאן לא נכון, שאין ההלכה כפי ר' יהודה שאמר משום ראב"ע, זה מה שהוא אומר לו קראיך לברא דאין הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה.

כך סבר ר' ינאי, אבל עדיין אנחנו לא יודעים איך ר' ינאי סובר באמת להלכה, האם הוא סובר כרבנן או שהוא סובר כת"ק משמו של ראב"ע, כי הרי הוא לא אמר לו כפי מי כן ההלכה הוא רק אמר לו כפי מי לא ההלכה, דאין הלכה כר"י שאמר משום ראב"ע, אומרת הגמרא אמר רבי יוחנן אני

דף זה הודפס ע"י המושה לשימוש הפרטי - כל הזכויות © שמורות למחבר. יואל צבי ערערא, רחוב חזון איש 3, בני ברק 51520, ניתן להשיג ספרים או דיסק לקריאה ולהדפסה עצמית אצל המחבר בכתובת הר"ל או בטל 03-5795242 או 057-3195242

זה בשם הטור ובשם שו"ע הרב שאדם שאומד את עצמו שלא יכול לכוון באבות שלא יתפלל. א"כ אומר השפתי חכמים אם זה כבר רק באבות לא מסתבר שר' חייא בר אבא אמד את עצמו שהוא יוכל לכוון באבות ולבסוף יטעה, שאם נאמר שהכוונה שהוא צריך לאמוד את עצמו לכל שמונה עשרה אז יתכן שהוא אמד את עצמו שהוא כן יוכל ולבסוף נטרד, משא"כ אם מדובר רק לענין אבות לענין הברכה הראשונה אז לא מסתבר שהוא יאמוד את עצמו ויטעה.

על כל פנים ר' זירא אמר לו אם כך הרי לא יתכן שחזרת והתפללת בגלל שלא כוונת את דעתך, **אלא דלא אדבר מר דריש ירחא** אלא שלא נזכרת שר"ח ועל כן לא אמרת יעלה ויבוא ועל כן חזרת והתפללת, הרי גם זה לא יתכן, מדוע, **והתניא הרי למדנו בכרייתא טעיה ולא הזכיר של ראש חודש בערבית** אם אדם מתפלל י"ח בלילה של ר"ח ולא הזכיר של ר"ח, הוא לא אמר יעלה ויבוא, **אין מחזירין אותו** הוא לא צריך לחזור ולהתפלל י"ח, מדוע, **מפני שיכול לאומרה בשחרית** שהרי תפלת שחרית עדיין לפניו ועל כן הוא לא צריך לחזור ולהתפלל שבשחרית הוא כבר יאמר יעלה ויבוא, אומרים כאן התוס' שזה לא נגסר כאן שכפי שנראה בהמשך הגמרא הטעם האמיתי למה אנחנו לא חוזרים בתפלת י"ח בערבית אם אדם שכח יעלה ויבוא זה לא בגלל שעדיין תפלת שחרית לפניו אלא בגלל שאין מקדשים את החדש בלילה, שבליילה הב"ד לא מקדשים את החדש אם באו עדים והעידו שהם ראו את הלכנה הם לא מקדשים את החדש בלילה, זוהי הסיבה האמתית מדוע אנחנו לא חוזרים ומתפללים כששוכחים יעלה ויבוא, על כן תוס' אומרים שלא נגסר כאן בחלק הראשון בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית, אלא הכרייתא מתחילה כאן, "טעה ולא הזכיר של ר"ח בשחרית אין מחזירין אותו לא מחזירין אותו אדם שטעה ולא הזכיר של ר"ח בתפלת שחרית, הוא לא צריך לחזור ולהתפלל מפני שיכול לאומרה במוספין שהרי הוא רק יעלה ויבוא לא הזכיר, דהיינו הוא התפלל י"ח ולא הזכיר את של ר"ח, א"כ כיון שתפלת מוסף עדיין לפניו ובתפלת המוסף הוא יזכיר הרי שר"ח היום, הוא יזכיר את ר"ח, על כן בזה הוא יוצא ידי חובתו ג"כ בשביל שחרית ועל כן הוא לא צריך לחזור ולהתפלל, **במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה**, מה הכוונה במוספין, מסביר כאן רש"י אם אדם טעה במוסף ובמקום לומר "ראשי חדשים לעמך נתת" הוא התחיל "אתה חונן" והתפלל שוב תפלת י"ח רגילה, אז ג"כ אין מחזירין אותו, הוא לא צריך לחזור ולהתפלל מוסף, מדוע, מפני שיכול לאומרה במנחה, כיון שהוא יכול עדיין להתפלל את זה במנחה שבמנחה הוא יזכיר יעלה ויבוא ועי"ז הוא יצא ידי חובת תפלת המוספין. א"כ הרי אנחנו רואים שלא צריך לחזור ולהתפלל אם שכחו יעלה ויבוא, א"כ שוב שואל ר' זירא את ר' חייא בר אבא מדוע א"כ התפללת פעמים, **אמר ליה** אמר לו ר' חייא ברא אבא **לאו איתמר עלה אמר רבי יוחנן בצבור שנו שכל ההלכה כאן שכתוב שבשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה זה דווקא בצבור שנו, מה הכוונה בצבור**

כפי שלמדנו קודם כמה שסברו שההלכה היא כפי שר' יהודה אמר משמו של ר' אבא"ע אלא ההלכה היא כרבנן שתפלת המוסף ג"כ מתפללים ביחיד אפילו במקום שיש חבר עיר, כמו שהיה בטבריה שהיה שם י"ג בתי כנסיות מ"מ ר' אמי ור' אסי היו מתפללים מוסף גם ביחיד, כך מביאים התוס'. אבל הרמב"ם למעשה סובר שהמעשה כאן עם ר' אמי ור' אסי לא היה באופן של תפלה ביחיד, הם תמיד היו מתפללים בצבור גם ביני עמודי, שהם לא סברו שהמקום שמקום תורה שם שיהיה ג"כ התפלה זה לא דוחה תפלה בצבור אלא דווקא בצבור הם היו מתפללים, ולא לשם כך הביאה כאן הגמרא את ר' אמי ור' אסי, אם כך באמת מהו החידוש שהם היו מתפללים במקום למודם אם יש להם שם מנין, מסביר הרמב"ם שבי"ג בתי הכנסיות היה רוב עם, היו מנינים גדולים מאד, ועל כן העדיפו את מקום למודם בצבור מועט מאשר לקיים ברוב עם בשאר בתי הכנסיות, ואם כך אין לנו באמת כאן ראיה מר' אמי ור' אסי כיצד נפסק להלכה.

אבל למעשה נפסק באמת בשו"ע להלכה כפי שאנחנו נוהגים היום כרבנן שבין בצבור בין ביחיד במקום צבור תמיד היחיד ג"כ חייב בתפלת המוספין.

אומרת הגמרא **איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר ר"י בר אבדימי** אמר משמו של רב אמר **הלכה ברבי יהודה שאמר משום רבי אליעזר בן עזריה** שגם הוא אמר משמו של רב שההלכה היא כפי שר' יהודה אמר משמו של ר' אבא"ע (לא כפי שאנחנו פוסקים כיום להלכה).

אומרת הגמרא **רבי חייא בר אבא צלי והדר צלי** המעשה עם ר' חייא בר אבא היה בר"ח ראו אותו שהתפלל וחזר והתפלל, **אמר ליה רבי זירא מאי טעמא עביר מר הכי** אמר לו ר' זירא לר' חייא בר אבא מדוע התפללת פעמיים, **אילימא משום דלא בון מר דעתיה** אם נאמר שהטעם שהתפללת וחזרת והתפללת זה בגלל שבתפלה הראשונה לא כיוונת מספיק את דעתך ועל כן לא יצאת ידי חובת תפלה ועל כן חזרת והתפללת, **והאמר רבי אליעזר לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לבוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל** הרי האדם תמיד לפניו שהוא ניגש לתפלה הוא צריך לאמוד את עצמו האם הוא יכול לכוון בתפלה או שהוא לא יכול לכוון בתפלה, אם הוא רואה שהוא לא יכול לכוון בתפלה אז אסור לו לגשת ולהתפלל, א"כ שאל אותו ר' זירא הרי ודאי נהגת כך הרי ודאי אמדת את עצמך שאתה יכול להתפלל ועל כן נגשת להתפלל, א"כ לא יתכן שלא כוונת. שואל כאן השפתי חכמים וכי לא יתכן שהאדם יאמוד את עצמו שהוא כן יכול להתפלל ולאחר מכן יצא לו שהוא באמת טעה באומדן שלו והוא לא הצליח לכוון טוב, מסביר כאן השפתי חכמים שכפי שכתוב בתוס' לקמן בדף ל"ד אומרים התוס' שהכוונה בדברי ר' אליעזר שאומר לעולם ימוד אדם את עצמו אין הכוונה לכל שמונה עשרה, הוא צריך לאמוד את עצמו אם הוא יכול לכוון באבות, דהיינו בברכה הראשונה.

וכך למעשה נפסק להלכה בטור או"ח בימין ק"א שאם אדם אומד את עצמו והוא רואה שהוא לא יוכל לכוון באבות, שלא יתפלל עד שתתישב דעתו, המחבר לא מביא את ההלכה הזאת אבל המ"ב פוסק את זה להלכה, הוא מביא את

ועל כן לפי גירסת התוס' באמת חזן, ש"ץ, שטעה במוסף ולא הזכיר את קרבן היום הוא לא צריך לחזור חזרת הש"ץ שנית כיון שיש עדיין תפלת מנחה לפניו, כך מדייק כאן הצ"ח מגירסת התוס' ורש"י.

אומרת הגמרא כמה ישחה בין תפלה לתפלה הרי אנחנו רואים כאן כמה דוגמאות של אדם שצריך להתפלל תפילות י"ח סמוכות אחד לשניה, או תפלת מוסף מיד אחרי שחרית, או כשאדם צריך לחזור ולהתפלל שנית מחמת טעות שהוא טעה בתפלה ראשונה או שהוא טעה ביעלה ויבוא או סיבה אחרת שהוא צריך להתפלל שתי תפילות י"ח אחת סמוכה לשניה, שואלת הגמרא כמה ישחה בין תפלה לתפלה, כמה זמן הוא צריך לשהות בין תפלה אחת לשניה.

אומרת הגמרא רב הונא ורב חסדא יש לנו בזה מחלוקת בין ר"ה לר"ח, חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו, רש"י מסביר שאין ביניהם מחלוקת באמת, כל המחלוקת שלהם הוא רק בלשון, שניהם לאותה כוונה מתכוונים, כדי שתתחונן דעתו עליו הכוונה כדי שתתיישב עליו דעתו שיוכל לעשות את תפלתו השניה תחנונים, זה הכוונה תתחונן דעתו עליו, וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו שחילוי זה ג"כ לשון תפלה, על כן סובר אחד מהם שהוא צריך לחכות כדי שיוכל לעשות את תפלתו השניה דרך חילוי וג"כ הכוונה דרך בקשה ותחנונים, אומרת הגמרא מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו זה שאמר שהוא צריך לשהות כדי שדעתו תתיישב עליו שהוא יוכל לעשות את תפלתו תחנונים (דברים ג') ואתחנן אל ה' הרי אנחנו רואים לשון תפלה בואתחנן, תחונים אל ה', ומאן דאמר כדי שתתחולל דעתו עליו זה שסובר שצריך לחכות עד שדעתו תתיישב שהוא יוכל להתפלל דרך חלוי דבתיב (שמות ל"ב) ויחל משה שאנחנו רואים שמה רבינו התפלל בצורה של חלוי על כן הוא אומר שתתחולל דעתו עליו.

אומרים כאן התוס' בשם הירושלמי שהשיעור הוא כדי שילך ד' אמות, זהו הזמן שצריך להמתין בין תפלה לתפלה כדי שתתיישב דעתו.

אומרת הגמרא אמר רב ענן אמר רב אמר רב ענן משמו של רב טעה ולא הזכיר של ראש חדש ערבית אדם שטעה ולא הזכיר יעלה ויבוא בערבית של ליל ר"ח אין מחזירין אותו הוא לא צריך לחזור ולהתפלל תפלה שנית, מדוע, לפי שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום שב"ד כשבאו עדים והעידו שהם ראו את החידוש של הלבנה הם לא מקדשים את החדש, הם לא אומרים מקודש מקודש, הם לא עושים את זה לר"ח, אלא ביום, דווקא ביום, ועל כן בלילה לא צריך לחזור על יעלה ויבוא שנית.

אומרת הגמרא אמר אמיר מסתברא מילתא דרב מתי מסתבר לי לומר שההלכה היא באמת כפי שרב אמר שאדם שטעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר"ח הוא לא צריך לחזור ולהתפלל, דווקא בחדש מלא דווקא בחדש מלא של שלשים יום שאז יש שני ימי ר"ח, בל' של החדש היוצא וא' של החדש הנכנס, דווקא בחדש כזה מסתבר לי לומר כרב שלא צריך לחזור ולהתפלל, והיינו דווקא אם הוא שכח בלילה הראשונה של ר"ח, דהיינו בליל ל' לחדש היוצא, אז אם הוא

שנו, אומר כאן רש"י פירוש אחד שבצבור דהיינו כשהאדם בא ומתפלל בצבור ושכח יעלה ויבוא לא מחזירים אותו, מדוע, כיון שהרי הוא שומע חזרת הש"ץ והש"ץ אומר גם כן יעלה ויבוא א"כ כיון שהוא שומע מן הש"ץ יעלה ויבוא על כן הוא לא צריך לחזור להתפלל, זהו פירוש אחד שרש"י מביא כאן, והטור כבר אומר שלשון הגמרא והמיימרא כאן לא משמע כפי הפירוש הזה שהרי אם כך לא היה צריך להיות כתוב במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין, אלא בשחרית אין מחזירין אותו כיון שהוא ישמע את זה מן הש"ץ כמו כן במוסף לא מחזירים אותו כיון שהוא ישמע מן הש"ץ, על כן אומר הטור שלא משמע כאן כפי הפירוש הראשון ברש"י, עכ"פ רש"י עצמו מביא כאן פירוש שני מבה"ג שהכוונה כאן לא בצבור כשאדם יחיד מתפלל בצבור אלא הכוונה כאן על הש"ץ עצמו, דהיינו שליח הצבור שטעה בתפלת שחרית ולא הזכיר יעלה ויבוא אנחנו לא מחזירים אותו ויתפלל חזרת הש"ץ מחדש אלא כיון שיש לפניו תפלת מוסף ששם הוא יזכיר של ר"ח זה כבר מספיק והוא לא צריך לחזור חזרת הש"ץ שנית, וזה בגלל טרחת הצבור, כדי לא להטריח את הצבור שנית לחזור ולשמוע חזרת הש"ץ על כן לא הטרחנו אותו לחזור אלא כיון שיש מוסף לפניו הוא יוצא ידי חובה וכמו"כ במוסף אם הוא טעה ואמר אתה חונן הוא לא צריך לחזור ולהתפלל חזרת הש"ץ מחדש כיון שיש עדיין מנחה לפניו, כך גורסים כאן רש"י והתוס'.

אבל ברא"ש ובריי"ף הם לא גורסים כאן ג"כ את החלק השני של הבריי"ת דהיינו הם לא גורסים "במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה" דהיינו הרא"ש מסביר, כל מה שאנחנו אומרים שש"ץ שטעה הוא לא צריך לחזור זה דווקא בשחרית ומוסף שכשהוא טעה בשחרית כיון שמוסף זה תפלה סמוכה מאד לשחרית ומיד יהיה לו שמונה עשרה אחר על כן לא הטרחנו אותו לחזור ולהתפלל שחרית, משא"כ אדם שטעה במוסף על אף שעדיין מנחה לפניו מ"מ כן הטרחנו אותו אפילו בש"ץ לחזור את הש"ץ שנית שמה שתפלת מנחה לפניו זה לא מספיק כיון שזה לא תפילות סמוכות אחת לשניה אז גם בש"ץ מחזירים אותו, על כן הם לא גורסים כאן את החלק השני של הבריי"תא.

בצל"ח כאן הוא מדייק להלכה מגירסת התוס' ורש"י שהם כן גורסים כאן "במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה", הרי לכאורה קשה מאד כאן במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה, הרי תפלת המוסף זה הרי לא רק הזכרת ר"ח, בשלמא בשחרית כשאדם טעה ולא הזכיר יעלה ויבוא אנחנו אומרים שכיון שבמוסף הוא כבר יזכיר את ר"ח על כן הוא יוצא בזה ידי חובת שחרית ג"כ, אבל במוסף הרי זה לא רק הזכרת ר"ח, הרי תפלת מוסף נתקנה כנגד הקרבן המיוחד שהיה קרב בראשי חדשים על כן מה יועיל לו מה שהוא יזכיר יעלה ויבוא במנחה, הרי את קרבן המוסף הוא לא יזכיר, עכ"פ מדייק מכאן הצ"ח שאנחנו רואים שבתפלת המוסף אם הוא התפלל תפלת מנחה עם יעלה ויבוא הוא יוצא בזה ידי חובת תפלת מוסף אפילו שהוא לא הזכיר את קרבן היום מ"מ הוא יוצא בזה ידי חובה,

לאמימר מכרי רב טעמא קאמר הרי רב אמר טעם מדוע לא צריך לחזור ולהתפלל כשהוא שכת בתפלת ערבית, והטעם הוא לפי שאין מקדשין את החדש בלילה, א"כ בטעם הזה מה לי חסר ומה לי מלא הרי הטעם הזה שייך בין בחדש חסר ובין בחדש מלא שתמיד לא מקדשים את החדש בלילה בין אם זה שני ימי ר"ח ובין אם זה יום אחד של ר"ח, אלא לא שנא אלא באמת אין נ"מ, בין אם האדם שכת בלילה הראשון של ר"ח בין אם הוא שכת בלילה השני של ר"ח תמיד הוא לא צריך לחזור ולהתפלל, וכן ג"כ נפסק להלכה בשו"ע.

הדרן עלך תפלת השחר

פרק חמישי - אין עומדין

- דף ל' ע"ב

משנה. אומרת המשנה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש אסור לעמוד ולהתפלל אלא מתוך כובד ראש, מסביר רש"י כאן מה הכוונה כובד ראש, זהו למעשה ההיפך של קלות ראש, זהו הכנעה כפי שרש"י מסביר כאן, שהאדם צריך להכביד להכניע את לבו מפני יראה של הקב"ה ורק כך לגשת לתפלה, אומרת המשנה חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין הם היו שוהין שעה אחת לפני התפלה, הם היו שוהין באותו המקום שבו הם באו להתפלל הם היו שוהים שם שעה אחת ורק לאחר מכן היו מתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים, דהיינו שבאותה שעה הם היו מפנים את לבם שלבם יהיה טהור להקב"ה שהם הוציאו מלבם את כל הרהורי ותענוגי העוה"ז וכך יוכל לבם להיות טהור ומכוון רק לאביהם שבשמים.

אומר כאן הרבינו יונה שכאן הכוונה שוהין שעה אחת באמת שעה שלמה, ולא שעה מועטת, שהרי אנחנו נראה בהמשך הגמרא הגמרא שואלת שחסידי הראשונים היו שוהין שעה אחת לפני התפלה שעה אחת לאחר התפלה ושעה ארכה להם התפלה, הרי שבסך הכל ג' תפלות ביום הם שהו ט' שעות בתפלה, שואלת הגמרא מלאכתן אימתי נעשית תורתם אימתי נעשית, אומרת הגמרא שמתוך שחסידי הם אז התורה שלהם מתקיימת והמלאכה שלהם מתברכת, הרי אנחנו רואים שהם היו שוהין שעה אחת הכוונה שעה שלמה. ולמעשה אומר המג"א ששעה ממש זה באמת דווקא לחסידים אבל כל אדם צריך לשהות שעה מועטת לפני התפלה כדי לכוון את לבו לאביהם שבשמים.

אומרת המשנה אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו באמצע התפלה אם אפילו שבא מלך בשר ודם ושואל את האדם בשלומו אסור לו להשיב לו כיון שאין בזה משום פיקוח נפש שהרי הוא עומד לפני מלך מלכי המלכים ודאי שאין כאן מקום לענות למלך בשר ודם, ואפילו נחש ברוך על עקבו לא יפסיק אפילו אם יש נחש שנכרך לו לאדם על עקבו באמצע התפלה אסור לו להפסיק את התפלה, שהכלל הוא בנחש שנחש כל זמן שהאדם לא רודף אותו, הנחש לא

מרגיש שהוא נרדף, הוא לא מזיק ולא מכיש, על כן כאן שהאדם עומד בתפלת י"ח אפילו שהנחש נכרך לו על עקבו אין כאן סכנת פיקוח נפשות והוא צריך להמשיך בתפלה ולא להפסיק.

גמרא. שואלת הגמרא מנא הני מילי מנין אנחנו יודעים שאסור לאדם להתפלל אלא מתוך כובד ראש, דהיינו שעבודת ה' עבודת התפלה צריכה להעשות דווקא מתוך כובד ראש ולא מתוך קלות ראש דהיינו או אפילו לא מתוך קלות ראש שזה צריך להיות דווקא יראה מיוחדת כדי לגשת לתפלה, אומרת הגמרא אמר רבי אלעזר דאמר קרא (שמואל א' א') והיא מרת נפש שבתפלת חנה חנה היתה עקרה והיא התפללה אל הקב"ה שיתן לה ילדים כתוב שם והיא מרת נפש, על כן אנחנו רואים שחנה כשהיא נגשה להתפלל היא היתה מרת נפש והיא מררה את נפשה, דהיינו שהיא הכניעה את עצמה לפני הקב"ה ורק כך נגשה לתפלה. אומרת הגמרא ממאי מנין לנו באמת שכך כל אדם צריך להתפלל, דילמא חנה שאני דחות מיריא לבא טובא שהיא לה מרירות לב גדולה מאד שהרי כפי שרואים שם בכל סדר הפסוקים שהיא באמת היתה מרירת לב מחמת כל הענין שלה על כן א"א להביא ממנה ראייה לכל האדם שכך צריך להתפלל, אומרת הגמרא אלא אמר רבי יוסי ברכי חנינא מהכא זה באמת נלמד מפסוק אחר בתהילים, שדוד המלך אומר (תהלים ה') ואני ברב חסדך אבוא ביתך ברוב חסד ה' אז הוא זכה לבוא לבית ה' אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך שהוא ישתחוה אל היכל ה' ביראה, הרי שאנחנו רואים שדוד המלך כשהוא בא להשתחוה אל ה' הוא בא ביראה, וזה הכוונה כאן של כובד ראש שהוא הכניע את לבו מפני יראת ה' ועל כן כך בצורה כזאת הוא בא להשתחוה, א"כ מכאן אנחנו יכולים ללמוד שאין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש.

אומרת הגמרא ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא שדוד מחמת חסידותו תמיד היה נוהג לצער את נפשו ברחמים לבקש ולהתחנן ולהתפייס לפני הקב"ה על כן באמת הוא בא להשתחוה ביראה אבל שוב זה לא ראייה

הבדל בין עבודת ה' להאדם בזמן רגיל, שאצל האדם בעיני העוה"ז הפחד והשמחה הם ענינים סותרים, שכשהאדם מפחד הוא לא שמח, כשהוא שמח הוא לא מפחד, משא"כ בעבודת ה' שהאדם מתכוון בגדלות ה' ומגיע לידי זה ליראת ה' עי"ז הוא מתמלא בשמחה שהוא זוכה לקיים את מצוותיו והשמחה ויראת ה' כאן באים ביחד והם לא סותרים כלל אחד את השני, על כן פירוש הפסוק הוא עבוד את ה' ביראה ועי"ז בלבד אתם תגיעו וגילו ברעדה, ע"י היראה עצמה אתם תגיעו לגילה, בתוך הרעדה עצמה בתוך זה יהיה הגילה.

אומרת הגמרא אביי הוה יתיב קמיה דרבה אביי ישב לפני רבה חזייה דהוה קא ברח טובא הוא ראה שהוא שמח יותר מדי, אמר אמר לו אביי לרבה וגילו ברעדה כתיב הרי כתוב וגילו ברעדה על כן למה אתה שמח כ"כ, אמר ליה אנא תפילין מנחנא אני מניח תפילין, אומר כאן רש"י שאנא תפילין מנחנא הכוונה שיש עלי את עדות שהרי התפילין הם עדות שהקב"ה מושל עלינו א"כ כיון שיש עלי את העדות הזאת זה כבר נחשב לרעדה ועל כן זה נקרא ג"כ גילו ברעדה. הרי יונה מוסיף ואומר כאן שהוא לא יכול היה להניח תפילין כמה ימים כיון שהוא היה חולה מעיים על כן כשהוא זכה שוב לחזור ולהניח תפילין הוא היה בדח טובא וזה היה הכוונה שהוא אמר אנא תפילין מנחנא.

כמו כן אומרת הגמרא רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא חזייה דהוה קא ברח טובא הוא ראה שר' זירא שמח יותר מדי, אמר ליה (משלי י"ד) ככל עצב יהיה מותר כתיב כוונת הפסוק בפשטות הוא בכל עצב בכל עמל, עצב הכוונה שם בפסוק עמל, ובכל עמל יהיה מותר, יש יתרון, שכל עמל מביא איזה שהוא רווח, אבל הוא דרש את הפסוק בכל עצב בכל עצבון מלשון עצבות, יש איזהו רווח, אומר הרי יונה שהרווח של עצבון הוא שע"ז הוא נמנע מתענוגי העוה"ז, עכ"פ הרי בכל עצב יהיה מותר מדוע אתה קא בדח טוב אמר ליה ג"כ אנא תפילין מנחנא אני מניח תפילין או כפי שר' יונה הזכיר כפי שביארנו קודם ועל כן הוא קא בדח טובא.

אומרת הגמרא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה מר בנו של רבינא עשה חתונה לבנו חזונה לרבנן דהוו קברחי טובא הוא ראה שרבנן שבאו לחתונה היו שמחים מדי,
- דף ל"א ע"א

אייתי בסא דמוקרא הוא הביא כוס יקרה של זכוכית יקרה, רש"י כאן על ד"ה כסא דמוקרא אומר שזו זכוכית לבנה אבל כפי שהאחרונים אומרים כאן זה צריך ללכת על הסיפור הבא, כאן הכוונה כסא דמוקרא כוס של זכוכית יקרה, בת ארבע מאה זווי זה היה שוה ד' מאות זווי ותבר קמייהו הוא שבר את זה לפניהם, ואעציבו עי"ז העציבו הרבנן.

אומר כאן המהרש"א שהוא רצה לרמוז להם שהאדם דומה למעשה לאותו כוס זכוכית יקרה שאותה כוס זכוכית נעשית מעפר והיא יקרה מאד ושכירתה זהו מיתתה, אז זה נגמר, מוסיף כאן הצ"ח שאפשר להוסיף שאפשר עדיין ג"כ אחרי שזה נשבר אפשר לחזור את זה שזכוכית אפשר להתיק את זה מחדש ולעשות שוב את הכוס ובא גם כאן לרמוז שהאדם יכול ג"כ לחזור ולתקן גם אחרי שהוא נשבר, ולמעשה הוא רוצה להוסיף כאן עוד נקודה שכמו כן ג"כ הטהרה של כוס

ממנו לכל אדם, אומרת הגמרא אלא אמר רבי יהושע בן לוי מהכא נלמד את זה מפסוק אחר, שכאן כתוב (תהלים כ"ט) השתחוו לה' בהדרת קדש וכאן כבר כתוב לא השתחוה שהוא השתחוה אלא הוא בא וכאילו אומר לאחרים השתחוו לה הדרת קדש, לומדת עכשיו הגמרא מה כוונה בהדרת קדש, לא מסתבר לומר שהאדם כאילו צריך להתהדר לפני ה' כשהוא בא להשתחוה, על כן אומרת הגמרא אל תקרי בהדרת אלא בהדרת קדש, שהאדם כשהוא בא להשתחוה לה' הוא צריך להלביש את עצמו בהדרת קדש דהיינו כובד ראש.

אומרת הגמרא ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש אולי באמת הכונה הדרת ממש והאדם באמת כן צריך להתהדר, כי הא דרב יהודה הוה מציינ נפשיה וחדר מצלי, מסביר כאן רש"י מציינ נפשיה הוא היה לובש ומקשט עצמו בבגדים וכך היה ניגש להתפלל, א"כ אולי זו הכוונה השתחוה לה' בהדרת קדש שהאדם באמת צריך להתהדר.

מסביר כאן המנחם משיב נפש שמתחלה היתה כוונת הגמרא שהרי כתוב אל תתהדר לפני מלך על כן הגמרא לא רצתה ללמוד שהכוונה כאן הדרת קדש שצריך להתהדר אבל אח"כ אמרה הגמרא שיתכן שאדם שהוא לבוש כל הזמן בבגדים יפים בהידור אז זה באמת אל תתהדר לפני מלך משא"כ כשהאדם מתהדר רק לכבוד המלך, רק בגלל שהוא בא להתפלל ואז הוא מתהדר לכבודו של המלך אז יתכן שכן ועל כן זה הכוונה אולי השתחוה לה' בהדרת קדש הדרת ממש שיתהדר לפני שהוא ניגש למלך.

אומרת הגמרא באמת אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא (תהלים ב') עבדו את ה' ביראה שעבודת ה' צריכה להעשתו ביראה, אומר כאן רש"י שהעבדו כאן הכוונה עבודת הקרבנות אלא שאנחנו מדמים שהרי תפלה היא כנגד קרבנות א"כ כמו שיש כאן פסוק עבדו את ה' ביראה כנגד הקרבנות שהם צריכים להעשות ביראה א"כ גם עבודת התפלה צריכה להעשות ביראה.

אבל התוס' כאן בדף ל"א מביאים ירושלמי שעבדו את ה' ביראה היינו תפלה, שעבוד כאן הכוונה באמת לעבודת התפלה.

וגילו ברעדה הפסוק מסיים וגילו ברעדה, שואלת הגמרא מאי וגילו ברעדה מה הכוונה וגילו ברעדה, אומרת הגמרא אמר רב אדא בר מתנא אמר רב (רב כפי הגירסא כאן בצד) במקום גילה שם תהא רעדה במקום שמחה שם האדם צריך להלביש את עצמו ברעדה, בפחד ה'.

מסביר כאן הרי יונה הטעם, שבזמן שמחה האדם עלול להמשך לתענוגי העוה"ז ועל כן צריך שם שמירה מיוחדת, האדם צריך להלביש את עצמו אז בפחד מיוחד מן ה' כדי שלא ימשך לעוה"ז.

זהו אבל דרשת הפסוק, מהו הפירוש הפשוט של הפסוק, אומרים כאן התוס' שעבוד את ה' ביראה הכוונה תעבוד את ה' ביראה ועל כן כשיגיע ח"ו יום של רעדה אתם תהיו וגילו, אתם תוכלו לגיל גם כן בזמן רעדה כיון שאתם עובדים את ה' ביראה, כך אומרים התוס'.

הרי יונה אומר כאן פירוש אחר מה הפשט הפשוט של הפסוק של עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, שהרי יונה אומר שיש